

بررسی اوضاع و احوال کلی

موانع تجارت بین الملل

مقدمه:

به اوراق بهادار نمی‌شود. شرکتهای بیمه عضو جامعه اروپایی نیز با ۱۵۰۰ نوع مانع مواجه بوده‌اند که تقریباً در همه موارد این موانع برای شرکتهای خارج از این جامعه نیز وجود دارد. مقاله ذیل مروری بر گزارش تحقیقی فوق‌الذکر می‌باشد.

مذاکرات بین‌المللی:

آزادسازی تجارت کالا عموماً از طریق اعطای امتیازاتی از نظر کمی برابر بین کشورها تحقق می‌یابد. البته این طریق برای تجارت خدمات نامناسب است، زیرا

اخیراً مؤسسه « Ernst & young » در زمینه موانع موجود در هفده بخش خدماتی و با تاکید بر روی موانعی که امضاء کنندگان موافقتنامه گات (GATT)^۱ و سایر موسسات خدمات مالی که با کشورهای عضو گات روابط بازرگانی دارند، با آن مواجه می‌باشند، تحقیقاتی را به عمل آورده است. با مطالعه وضعیت ۳۱ کشور خارج از جامعه اروپایی (EC) بالغ بر ۱۵۰۰ نوع مانع که بانکهای جامعه اروپایی با آن برخورد دارند، احصاء گردیده است. البته این رقم شامل ۶۲۰ مانع در ارتباط با عملیات مربوط

1). General Agreement on Tariffs and Trade

موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت، که در سال ۱۹۴۷ بمنظور رفع موانع تعرفه‌ای و محدودیتهای سهمیه‌ای به تصویب بیش از چهل کشور رسید.

معیارهای قابل سنجشی از نظر کمی برای تجارت و موانع آن معمولاً در دسترس نیست و مقررات (مثلاً در مورد بیمه و بانکداری) غالباً وابسته به خدمت ارائه شده می‌باشد. در نتیجه آزادسازی تجارت خدمات چیزی جز روند اصلاح مقررات موجود محسوب نمی‌شود. در اجلاسیه میان دوره‌ای GAIT در شهر مونترال کانادا ضمن تأیید مجدد هدف «آزادی تجارت در بخش خدمات»^۲، بر اهمیت اصول و موضوعات

بخشها و انواع معاملات کمتری را مشمول آزادسازی قرار دهند.

۴ - تضمینات و مستثنیات قابل پذیرش می‌باشند.

بازار واحد:

بموازات این روند لیکن طی مدت طولانی‌تر، جامعه اروپایی (EC) در صدد تشکیل یک بازار واحد داخلی است که در آن تحرک آزاد کالاهای، خدمات، افراد و

آزادسازی اقتصادی در بخش خدمات چیزی جز اصلاح مقررات موجود نمی‌باشد.

ذیل نیز تاکید گردید:

۱ - واضح بودن مقررات و قواعدی که می‌بایست در دسترس عامه مردم قرار گیرد.

۲ - آزادسازی اقتصادی روزافزون

۳ - ضوابط دولت کامله الوداد (از امتیازی که یک کشور عضو گات به کشور دیگر اعطاء نموده سایر امضاء کنندگان توافقنامه گات نیز می‌بایست بهره‌مند شوند.) در همین نشست موضوعات ذیل نیز مورد توافق قرار گرفت:

۱ - بخشهای مشخصی را می‌توان از این قاعده مستثنی نمود.

۲ - لازم است برای بخش‌های ویژه روش خاص و متناسب آن بکار گرفته شود.

۳ - کشورهای در حال توسعه می‌توانند

سرمایه‌ها مجاز شمرده می‌شود. میزان آزادی تجاری در نظر گرفته شده در این طرح، خصوصاً در زمینه خدمات قابل توجه می‌باشد.

نحوه برخورد جامعه اروپایی با این موضوع شامل ایجاد درجه‌ای از هماهنگی در چهارچوب مقررات تنظیمی بوده که بر مبنای آن کشورهای عضو جامعه، صلاحیت کنترل و نظارت دولت یک کشور بر موسسات واقع در آنرا متقابلاً برسمیت خواهند شناخت. بنابراین بعد از آنکه طرح مزبور کاملاً بمرحله اجرا گذاشته شود، بمحض صدور مجوز برای یک موسسه مالی توسط یکی از کشورهای عضو جامعه اروپایی، آن موسسه می‌تواند در سایر

کشورهای جامعه شعبه دایر و ارائه خدمات نماید. شعب فرعی موسسات کشورهای خارج از جامعه که از هر یک از کشورهای این جامعه مجوز دریافت دارند از این حقوق - که شاید از حقوق آنها در داخل کشورهایشان بیشتر باشد- نیز متساویاً بهره‌مند خواهند بود. تا دستیابی به یک توافق همه جانبه بر روی چهار چوب تنظیمی و بعلت وجود اختلاف در سرعت روند پیشرفت توسعه بازار واحد از یک طرف و موافقتنامه «گات» از طرف دیگر، جامعه به مذاکرات موثر چندجانبه و دو جانبه نیازمند خواهد بود. جامعه اروپایی ضمن آنکه مایل نیست که اروپا بصورت یک «قلعه نفوذناپذیر و طرفدار تجارت داخلی» درآید، همچنین انتظار دارد که کشورهای ثالث بطور یکسان از منافع آزادسازی داخلی این جامعه بهره‌مند شوند و دسترسی به بازار جامعه اروپایی مبتنی بر اقدام متقابل باشد. اگرچه برای اقدام متقابل شرط عطف بماسبق مورد نیاز نخواهد بود.

حوزه مورد مطالعه:

حوزه مطالعه بعمل آمده شامل مباحث

ذیل می‌باشد:

بانکداری، معامله اوراق بهادار، بیمه و بازنشستگی اشخاص، بیمه غیر عمر، بیمه اتکائی، حمل و نقل هوایی، نرم افزار، داده پردازی، ارتباطات راه دور، خدمات اطلاعاتی، شرکتهای تجاری خدماتی، آژانسهای مسافرتی تورهای سیاحتی با

کشتی و خدمات مربوط به مهندسی و ساختمان سازی.

مطالعه مزبور بر روی ۳۱ کشور ذیل صورت گرفته است:

آمریکا، کانادا، نروژ، سوئیس، فنلاند، اطریش، سوئد، استرالیا، نیوزلند، هند، پاکستان، سریلانکا، چین، ژاپن، اندونزی، سنگاپور، تایلند، مالزی، کره جنوبی، تایوان، هنگ کنگ، فیلیپین، برزیل، آرژانتین، مکزیک، شیلی، پرو، مراکش، مصر، نیجریه و آفریقای جنوبی.

مقررات راجع به بانکداری و خدمات مربوط به اوراق بهادار

تجارت بین الملل در زمینه های بانکداری و خدمات مربوط به اوراق بهادار دارای دو جنبه بین المللی می‌باشد. اولاً، تجارت برون مرزی در زمینه خدمات مالی ثانیاً، تشکیلات، یعنی ارائه خدمات از طریق داشتن یک هویت تثبیت شده در کشور دیگر.

تدارک خدمات برون مرزی و آزادی

ایجاد تشکیلات هر دو شدیداً تحت ضابطه و مقررات در آمده اند، بنحوی که معمولاً موسسات با مالکیت خارجی مورد تبعیض قرار می‌گیرند. بانکداری و خدمات مربوط به اوراق بهادار جزء بخشهایی می‌باشند که شدیداً تحت ضوابط خاصی بوده و نظامهای قانونی کشورها مشخصاً در این رابطه با یکدیگر تفاوت دارند، زیرا بانکها و سایر موسسات مالی به فعالیتهای اقتصادی کلان

در طرح بازار واحد اروپایی، به مجرد صدور مجوز برای یک موسسه مالی توسط یکی از کشورهای عضو جامعه اروپایی، آن موسسه در سایر کشورهای جامعه می‌تواند شعبه‌ای دایر و ارائه خدمات نماید.

مقرراتی بمرحله اجرا می‌گذارند که شامل موضوعات ذیل می‌باشد:

- ۱ - اندازه و ساختار بخش (شرایط ورود، ایجاد شعبه، کسب منفعت و یا مشارکت)
- ۲ - حوزه فعالیتهای بازرگانی مجاز، محدود ساختن خطرات
- ۳ - نقدینگی لازم
- ۴ - شرایط داشتن سرمایه کافی
- ۵ - شرایط ارائه اطلاعات فعالیتهای

مالی

تدابیری که برارائه بین المللی این خدمات موثر می‌باشند ممکن است پاسخگوی دو ویژگی کلی تلقی شوند. اول، آنهایی که آثارشان «شبه به سهمیه بندی»^۳ می‌باشد (یعنی محدود ساختن دسترسی به همه یا بخشهای معینی از بازار)، دوم، آنهایی که آثارشان «شبه به تعرفه»^۴ می‌باشد که دسترسی به بازار را پرهزینه تر می‌سازد. این تدابیر، را می‌توان در چهار گروه کلی ذیل طبقه بندی کرد:

۱ - تدابیر تاثیرگذار بر معاملات برون

مرزی

۲ - تدابیر مربوط به تشکیلات

که جهت عملکرد و تثبیت اقتصاد ملی ضروریست اشتغال دارند. بانکها ضمن داشتن ابزار اصلی جهت به اجرا درآوردن سیاستهای پولی، نقش بارزی در تهیه نقدینگی، خلق پول و هدایت نظام پرداخت داشته و واسطه‌ای بین پس اندازها و سرمایه گذاری محسوب می‌شوند. جهت حمایت از مصرف کنندگان و سرمایه گذاران و همچنین تضمین هدایت سیستمهای مالی به اهداف مورد نظر، دولت مقرراتی در زمینه ساختار تشکیلاتی و شرایط رقابت و تدابیر احتیاطی وضع می‌کند. از طریق تدابیر احتیاطی سعی می‌گردد ضمن حمایت از مشارکت کنندگان در بازار، احتمال وقوع خطر اقتصادی به حداقل رسیده و هزینه عدم موفقیت احتمالی بانک کاهش یابد. مضافاً اینکه دولتها بمنظور محدود نمودن خسارات معنوی که ممکن است با عملیات شبکه های مالی بوجود آید فعالیتهای موسسات مزبور را تنظیم می‌کنند.

جنبه های خاص:

کشورها در رابطه با جنبه های خاصی از بانکداری و خدمات مربوط به اوراق بهادار

3). Quota — Like

4). Traiff — Like

۳ - تدابیر مربوط به شرایط فعالیت و رقابت در بازارها

۴ - تدابیری که بدو با خدمات بانکی و خدمات مربوط به اوراق بهادار ارتباطی ندارد.

معاملات برون مرزی:

بسیاری از کشورها اختیارات اشخاص حقیقی یا حقوقی ساکن خود را جهت پس انداز نمودن در یا وام گرفتن از بانکهای خارجی، نقل و انتقال سرمایه‌ها به داخل یا به خارج از کشور و معاملات ارزی محدود می‌نمایند. این محدودیت‌ها اگرچه عمدتاً تحت ملاحظات مربوط به تراز پرداختها صورت می‌گیرد و عموماً گرایشی تبعیض آمیز بر علیه موسسات خارجی ندارد، لیکن در عمل از محدودیتهای مزبور اینگونه تبعیضها حاصل می‌گردد. مضافاً اینکه موسسات خارجی در ارائه سایر خدمات مالی مثل کارتهای اعتباری، یا مدیریت اوراق بهادار^۵ شامل فروش اوراق بهادار خارجی و خرید اوراق بهادار داخلی ممکن است با مشکلاتی مواجه گردند. برای موسسات خارجی فعال در زمینه خرید و فروش اوراق بهادار، موانع فروش این اوراق بخصوص دشوار می‌باشد. این مؤسسات احتمالاً در بازاریابی و معامله اوراق بهادار از مزیت نسبی نسبت به موسسات خصوصی یا عمومی داخلی که احتمالاً با آنها روابط پایدار دیرینه داشته‌اند

بهره‌مند هستند. هدف اصلی از نظارت بر نحوه تحصیل داراییهای موسسات خارجی، محدود نمودن مالکیت و یا سلطه خارجیان بر شرکتهای داخلی می‌باشد. بسیاری از کشورها روشهای موجود در بررسی نحوه تحصیل دارایی توسط موسسات داخلی را مورد تجدید نظر قرار داده‌اند. این روشها معمولاً شامل تدابیر بعضاً بحث‌انگیز و تبعیض آمیزی است که خصوصاً در زمینه‌های مالی نسبت به منافع موسسات خارجی شدیدتر از موسسات داخلی اعمال می‌گردد.

تشکيلات:

این دسته از محدودیتها شامل ممنوعیت حضور هرگونه موسسه مالی خارجی (خصوصاً زمانی که شبکه مالی داخلی ملی گردیده)، و محدودیت بر روی شکل تشکيلات می‌باشد. معمولاً داشتن دفتر نمایندگی یا ارتباط کارگزاری با یک موسسه داخلی توسط موسسه خارجی اجازه داده شده، لیکن در بعضی از کشورها خارجیان از افتتاح موسسات فرعی یا سهام شدن در منافع موسسات مالی داخلی منع گردیده‌اند یا نیاز به مجوز خاص دارند. ایجاد شعب شرکتهای خارجی که برخلاف موسسات فرعی و تابعه، در داخل کشور تشکیل نشده‌اند عموماً ممنوع می‌باشد. شرایط جواز به حضور خارجیان در بازار داخلی به نوع سیستم مالی ملی کشورها و خصوصاً به تفاوت این موضوع بستگی دارد.

5). Porto Folio

تجارت بین الملل در بُعد عملیات بانکی از دو جنبه خدمات مالی و تشکیلات با خارج در ارتباط می باشد.

چنانچه ورود به این بازار آزاد باشد معلوم نیست که رقبای خارجی بتوانند از فرصتهای مساوی در رقابت بهره مند شوند. تقاضاهای بیشتر (معمولاً مالی) از تهیه کنندگان خارجی، رقابت در بازار محلی را برای آنها بالقوه مشکلتر می سازد. این مشکلات شامل موارد ذیل می گردد:

الف - داشتن حداقل ذخایر (قانونی)

ب - نسبت سرمایه به دارایی ها

ج - مالیات

د - شرایط ارائه اطلاعات مالی

تنگناهای موجود در انواع خدمات قابل ارائه، فعالیتهای بانکهای خارجی را به تأمین مالی تجاری و معاملات ارزی محدود نموده است. نتیجتاً آنها از پذیرش انواع خاصی از پس اندازها منع شده و بخصوص با توجه به افراد منفرد در بازار خرده فروشی یا سقفهای تعیین شده توسط دولت برای برداشت از حساب پس انداز و وام دادن داخلی و نرخ سود احتمالاً به انواع محدودی از مشتریان ارائه خدمت می کنند. وضع سایر محدودیتها رای تهیه کنندگان خارجی امکان دستیابی آنها به تسهیلات تنزیل مجدد بانک مرکزی، نقل و انتقالات تجاری و حوزه تبلیغات آنها را محدود و دستیابی

که در کشور مربوطه سیستم جهانی بانکداری اعمال می گردد یا براساس بازارهای مالی مجزاً عمل می شود. در بسیاری از کشورها وقتی که به یک خارجی اجازه ورود به بازار داده می شود (خصوصاً بمنظور حمایت از موسسات داخلی جهت دستیابی به فعالیتهای گسترده تر در کشورهای با بازارهای تقسیم شده که ویژگی سیاست بسیاری از کشورهاست) عمل مقابله بمثل مورد توجه قرار می گیرد. مثلاً در مورد اوراق بهادار بسیاری از کشورها براساس اصل مقابله به مثل به موسسات خارجی صرفاً اجازه اداره اوراق بهادار جدیداً صادر شده برحسب وجه رایج داخلی را می دهند. موانع موجود در ارتباط با تشکیلات همگی صریحاً جهت تبعیض بین موسسات داخلی و خارجی نیستند، لیکن معمولاً چنین گرایشی پیش می آید که زاییده رویه های اجرایی می باشند که در بسیاری از کشورها به اندازه کافی واضح و شناخته شده نیستند.

شرایط فعالیت:

مشکلات اجرایی می تواند بر رقابت موجود در بانکداری و بازار اوراق بهادار داخلی تاثیر گذاشته، بطوریکه حتی

به تأمین مالی سوبسیدشده صادرات را منع می‌کند. تعارض مقررات ملی کشورها خصوصاً در رابطه با نظارت‌های احتیاطی و حمایت از مصرف‌کننده ممکن است مشکلات خاصی برای تهیه‌کنندگان خارجی یا بعضی از خدمات مثل سرمایه‌گذارهای مشترک ایجاد نماید. تفاوتهای شاخصی بین مقررات ملی مثلاً راجع به ساختار سازمانی برای ارائه چنین خدماتی وجود دارد که بر نحوه گزارش دادن، و شرایط تغییر وضعیت دارایی‌ها تأثیر می‌گذارد، که مجموع چنین تأثیراتی احتمالاً بر تهیه‌کنندگان خارجی شاکت خواهد بود.

تدابیری که بدو با خدمات بانکی و اوراق بهادار ارتباط ندارند:

بعضی از تدابیری که صرفاً جهت بانکداری و خدمات مربوط به اوراق بهادار در نظر گرفته شده، ممکن است برای موسسات مالی خارجی مانع ایجاد نمایند. بعضی از این تدابیر عبارتند از:

الف) محدودیت خروج بهره (و حق العمل کاری و حق الزحمه‌های دریافتی) سود و سود سهام به‌همراه کنترل‌های ارزی، ممکن است بر روی عملیات بانکی شعب خارجی بانکهایی که مایلند فعالیتشان را روی معاملات بین‌المللی متمرکز دهند، تأثیر بگذارد.

ب) موضوع اشتغال کارکنان خارجی، مثلاً کنترل‌های مربوط به مهاجرت، اعطای اجازه کار و تایید صلاحیتهای تخصصی خارجی‌ان معیار دیگری می‌باشد.

ج) موضوع انتقال اطلاعات به خارج از کشور، مثلاً شرایط داده‌پردازی داخلی، محدودیتهای واردات نرم افزار و سخت افزار، کامپیوتر، محدودیت دسترسی به «پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی»^۷ و ضوابط راجع به نحوه استفاده از شبکه ارتباطات راه دور داخلی.

د) در بعضی از کشورها ممکن است عملیات بانکی و خدمات مربوط به اوراق بهادار (به‌علل مختلف از جمله نگرانی از تعارض منافع و درک مخاطره‌انگیز بودن معامله اوراق بهادار) توأمأً توسط یک موسسه مالی صورت نگیرد. در صورتیکه در کشورهای مبتنی بر نظام بانکداری جهانی، عملیاتی مثل «تضمین خرید»^۸ و معامله اوراق بهادار شاخه‌ای از بانکداری تجاری سنتی تلقی می‌شود.

ه) به سایر مشکلات به شرح زیر می‌توان اشاره کرد:

در زمینه اوراق بهادار، محدود نمودن توانایی موسسات خارجی جهت نزدیکی به بازارهای ثانویه تجاری متشکل از سرمایه‌گذاران حقیقی یا حقوقی و در بخش بانکداری تصریح این موضوع که تنها بانکهای داخلی

7). Foreign Database

8). Underwriting

مجاز به تصدی امور مالی بخش عمومی و پس اندازه‌های با هزینه کم را برای بانکهای دولت می‌باشند که نتیجتاً حجم زیادی از داخلی گردد می‌آورد.

به نقل از:

«Barriers to International Trade» , *Export Chomnel*, May 1991. pp. 9&12.

